

9-laboratoriya mashg'uloti

Mavzu: Qushlarning tasnifi – Qushlar sinfi va asosiy otryadlar (yirtqichlar, suv qushlari, qo‘nuvchi qushlar va boshqalar)

Darsning maqsadi:

Talabalarga qushlar sinfining umumiy xususiyatlari, ularning tasnifi (klassifikatsiyasi), asosiy otryadlari va ularning o‘ziga xos belgilarini tushuntirish.

Kerakli jihozlar:

Qushlarning rasmlari va plakatlari, turli otryadlarga mansub qushlarning suratlari, skelet va pat namunalari, mikroskop, lupa, elektron taqdimotlar.

Identiv o‘quv maqsadlari:

1. Talaba qushlar sinfining umumiy belgilarini tushuntira oladi.
2. Qushlarning tasnifi va sistematik o‘rnini biladi.
3. Asosiy otryadlarni ajrata oladi.
4. Har bir otryadning o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qiladi.
5. Qushlarning xilma-xilligini tushunadi.

Nazariy tushuncha:

Qushlar — umurtqali hayvonlar ichida alohida sinf (Aves)ni tashkil etuvchi, yuqori darajada rivojlangan organizmlar bo‘lib, ular issiqqonli, tanasi pat bilan qoplangan va tuxum qo‘yib ko‘payishi bilan ajralib turadi. Ularning oldingi oyoqlari qanotga aylangan bo‘lib, ko‘pchilik turlari uchishga moslashgan. Qushlarning skeleti yengil va havo bo‘shliqlariga ega, bu esa uchishni osonlashtiradi. Nafas olish tizimi ham murakkab bo‘lib, havo xaltalari yordamida kislorod almashinuvi

samarali amalga oshadi. Yuragi to'rt kamerali bo'lib, qon aylanishi mukammal rivojlangan.

Qushlarning tasnifi (klassifikatsiyasi) ularning tashqi va ichki tuzilishi, yashash muhiti, oziqlanish xususiyatlari hamda harakatlanish usullariga asoslanadi. Shu belgilariga ko'ra qushlar bir nechta otryadlarga bo'linadi. Eng muhim otryadlardan biri yirtqich qushlar bo'lib, ularga burgut, lochin va qirg'iylar kiradi. Bu qushlar kuchli, egri tumshug'i va o'tkir tirnoqli changallari yordamida o'ljasini tutadi hamda go'sht bilan oziqlanadi. Ularning ko'rish qobiliyati juda rivojlangan.

Suv qushlari otryadiga o'rdak, g'oz va oqqushlar kiradi. Ular suvda yashashga moslashgan bo'lib, panjali oyoqlari suzishga yordam beradi, patlari esa suv o'tkazmaydi. Qo'nuvchi qushlar esa eng katta otryad hisoblanadi. Ular orasiga chumchuq, bulbul va qaldirg'ochlar kiradi. Bu qushlar daraxt shoxlariga qo'nishga moslashgan bo'lib, ko'pchiligi sayroqi hisoblanadi.

Bundan tashqari, yuguruvchi qushlar ham mavjud bo'lib, ular ucha olmaydi, lekin juda tez yuguradi. Masalan, tuyaqush shular jumlasiga

kiradi. Tovuqsimonlar otryadiga esa tovuq, kurka va bedana kiradi. Bu qushlar asosan yerda yashaydi va inson tomonidan keng yetishtiriladi.

Qushlar tabiatda muhim ekologik rol o'ynaydi. Ular hasharotlarni yo'q qilish, urug'larni tarqatish va oziq zanjirida ishtirok etish orqali tabiiy muvozanatni saqlaydi. Shu sababli qushlarni o'rganish, tasniflash va muhofaza qilish biologiya fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Asosiy guruhlar:

1. **Yirtqich qushlar** – burgut, lochin, qirg'iy.
2. **Suv qushlari** – o'rdak, g'oz, oqqush.
3. **Qo'navchi qushlar** – chumchuq, bulbul.
4. **Yuguruvchi qushlar** – tuyaqush.
5. **Tovuqsimonlar** – tovuq, bedana.

Laboratoriya mashg'ulotini o'tkazish tartibi:

6. Qushlarni kuzatish
7. Rasmlar orqali tahlil
8. Tasniflash
9. Jadval tuzish
10. Xulosa chiqarish